СЕМАНТИКО-СИНТАКСИЧНІ КОРЕЛЯТИ ДЕТЕРМІНАНТІВ МЕТИ**Н. Ф. ГРОЗЯН**, кандидат філологічних наук, доцент,*Інститут української мови Національної академії наук України**E-mail: hrozian71@ukr.net*<http://orcid.org/0000-0002-0003-7845>

Анотація: У статті досліджено співвідношення детермінантів мети з адвербіальними цільовими синтаксемами. Мінімальні семантико-синтаксичні одиниці (цільові синтаксеми) виражають призначення дії або процесу, вказують на явища, заради яких відбувається відповідна дія. Синтаксичні конструкції з цільовими детермінантами позначені взаємодією семантики обох частин: детермінантна частина називає зумовлювальний чинник, а недетермінантна – зумовлений. Широкий семантичний діапазон адвербіальної цільової синтаксеми уможливив виокремити дві групи кореляцій. Першу групу сформували детермінанти, співвіднесені з власне-цільовою і антицільовою синтаксемами. Власне-цільові синтаксеми за семантичною ознакою, як позитивною, так і негативною, зінтегровані у сім підтипів. Антицільова синтаксема передає значення відсутності мети чи її недосяжності, марність намірів дії. Ця синтаксема розподілена у два підтипи. Другу групу кореляцій утворили детермінанти, що співвідносяться з адвербіальними синтаксемами – виразниками приховано-цільової семантики. Для них типовим репрезентантом є прийменниково-відмінкові конструкції десяти різновидів. Частотними з них є такі конструкції: «для + родовий відмінок» та «з метою + родовий відмінок».

Ключові слова: детермінант мети, кореляція, цільова синтаксема, семантико-синтаксичні відношення, репрезентант.

У розрізі новітніх лінгвістичних напрямів важливими є дослідження детермінантів як самостійних поширювачів речення. Їхнє комплексне вивчення – в єдності форми, значення і функції – уможливить розширити питання статусу детермінантів у системі членів речення.

Актуальність дослідження зумовлена потребою аналізу семантико-синтаксичного підґрунтя детермінантів мети як одного із типів детермінантів зумовленості в сучасній українській мові.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Детермінантні члени

речення завжди привертали увагу лінгвістів (В. Малащенко [8], Н. Шведова [12], І. Вихованець [1], І. Слинько [11], Н. Іваницька [6], М. Вінтонів [4] та ін.). Іntenційні поширювачі значеннєвої структури речення досліджували М. Степаненко [10], І. Вихованець [2], А. Висоцький [3], С. Ківшик [7] та ін. Здебільшого лінгвісти розглядали прислівники як типові виразники цільових семантико-синтаксичних відношень.

Мета дослідження – дослідити кореляції детермінантів мети з адвербіальними цільовими синтаксемами, визначити набір їхніх

лексико-морфологічних репрезентантів.

Методи і матеріали дослідження.

У процесі дослідження послуговувалися такими методами: *лінгвістичного опису мовних фактів* – для опису семантико-синтаксичної сфери речення; *порівняння* – для розмежування значеннєвих різновидів семантико-синтаксичних компонентів; *компонентного аналізу* – для дослідження семантичних варіантів і змістових відтінків синтаксем, виявлення формально-синтаксичних та семантико-синтаксичних можливостей речення. Матеріалом дослідження послуговували художні та публіцистичні тексти, матеріали із мережі Інтернет.

Результати дослідження.

Детермінанти мети відіграють важливу роль у реченні, становлять невід'ємну частину мовної системи. Їхнє функціонування регламентоване індивідуальними потребами мовця в конкретній ситуації.

Мета – це інтенційне поняття, тому синтаксичним одиницям із цільовими поширювачами притаманні виразні ознаки цілеспрямованої чи навмисної дії суб'єкта.

Синтаксичні конструкції з цільовими детермінантами характеризуються взаємодією семантики обох частин, коли детермінантна частина називає зумовлювальний чинник, а недетермінантна – зумовлений. Саме тому цільові поширювачі на рівні значень поєднуються з предикатами активної дії, а це так само передбачає наявність суб'єкта-істоти. Речення з детермінантами мети є виразниками прагматичного потенціалу, що зумовлений їхніми структурно-семантичними особливостями.

Детермінанти мети в сучасній українській мові репрезентовані різними лексико-морфологічними фор-

мами. На вибір певної одиниці впливає об'єктивна необхідність і сполучуваність слів. Детермінанти мети корелюють із мінімальними семантико-синтаксичними одиницями, що «виражають призначення дії або процесу, вказують на явища, заради яких відбувається відповідна дія. Вони функціують у семантико-синтаксичній структурі речення як похідні від підрядних частин складнопідрядного речення компоненти ускладненого простого речення, що не зумовлені валентністю предиката» [9, с. 280]. К. Городенська наголошує, що «цільові відношення, на відміну від причинових, темпоральних та умовних, формуються в семантико-синтаксичному ярусі речення з причиново-наслідкових і модально-пропозитивних власне-семантичних відношень: це не зумовлює якихось особливих відмінностей у процесі утворення цільових синтаксем» [5, с. 135]. Між головною і підрядною частинами зазвичай уживають сполучник *щоб* як показник семантико-синтаксичних відношень мети. Інколи цей сполучник замінюють прийменниково-відмінковими конструкціями в процесі згортання предиката підрядної цільової частини, напр.: *Прем'єр Британії зустрінеться з лідерами ЄС, щоб врятувати угоду про Brexit* (Європейська правда. – 11.12.2018) → *3 метою врятування угоди про Brexit прем'єр Британії зустрінеться з лідерами ЄС*.

Типовим семантико-синтаксичним корелятом детермінанта мети в українській мові є адвербіальна цільова синтаксема, семантичний діапазон якої широкий, що уможливорює сформувати дві великі групи.

Першу групу кореляцій витворюють автосемантичні детермінанти, співвіднесені з адвербіальною синтаксемою, яка репрезентує власне-інтенційну

© Н. Ф. Грозан

семантику та вказує на виконання дії з метою реалізації іншої дії. У межах цієї групи виокремлюємо такі різновиди:

1. «**Власне-цільовий детермінант** ↔ **власне-цільова синтаксема**». Їхнє значення сформовано з семантики окремих складників. Власне-цільові синтаксеми зінтегровані у певні підтипи:

1) з усвідомленим, переважно негативним наміром, напр.: **Зумисне** не подавав звуку, хотів послухати, що ж говорять про хлопців (М. Малюк); Тепер **умисне** не поспішав вилазити зі сховку, кортіло послухати ще (Ю. Мушкетик); **Нарошне** й забився в Київ (А. Тесленко);

2) із несерйозним наміром, з метою викликати жартівливу реакцію, напр.: Так **жартома** казав дядько Сашко (М. Руденко); Звичайно, **вжарт**, але якщо від України ще щось має залишитись, то це саме Поділля і Слобожанщина... (Політичний форум. – 01.03.2019); **Жартуючи**, він погрожував усім, що поїде в Туреччину, забере з собою сина, щоб був разом з ним (В. Габор);

3) для привернення уваги, створення необхідного враження, напр.: **Демонстративно** втискувалися щасливо, і тоді хто-небудь кричав у темряві: – Микифор! Сюди! (Г. Тютюнник); **З метою покращення стану зелених насаджень у Житомирі проводяться роботи з кронування дерев** (Житомир.today. – 28.12.2017);

4) щоб викликати неочікувану або протилежну передбачуваній реакцію, напр.: **Наперекір** усім бомбам досі стоїть, мов якась антибомба, вістряє угору, у небо, увись (О. Гончар); От узяти Свириденка – нічого не міг сказати про нього до бою. Сумирний, якийсь несміливий хлопець. Гвинтівку не в боротьбі дістає, а з могили солдатської

викопав... **Нарочито** поставив його біля себе (М. Стельмах);

5) для уникнення небажаної для себе чи когось / чогось реакції, напр.: **Дуже обережно** – не як дурненька героїня якогось тупого трилера (Н. Смотрич); **Обачливо** всміхнувшись, сказав, що **хтось із села** телефонував їй, здається, просив приїхати (В. Габор);

6) з наміром чи метою зробити комусь приємне, потішити кого-небудь, напр.: **Для втіхи** маленьких пастушків, на їхнє спеціальне замовлення, стріляти в пеньочок або в підкинену ковіньку... (Іван Багряний); **На його втіху**, пара себе довго не заставила ждати (Панас Мирний);

7) зі значенням присвяти, приводу, інколи жертвності, напр.: **Заради життя** кожен підпише якусь нікчемну бомажку (В. Шкляр); **Диплом. Заради нього** треба йти на жертви (О. Гончар); **Ради доньки** працювала довгими зимовими ночами, терпіла насмішки від сусідів, неоднозначні погляди знайомих жінок на базарі... (А. Дімаров).

2. «**Антицільові детермінанти** ↔ **антицільова синтаксема**»; передає значення відсутності мети чи її недосяжності, марності намірів дії або незрозумілості їх для мовця. У межах цього різновиду виокремлюємо два підтипи:

1) без певної мети чи наміру, напр.: **Випадково** натрапили на нього сьогодні (М. Рябчук); **Лише мимохідь** згадувалося де-не-де в обуреній саркастичній формі про низьке походження лікаря Нен-Сагора і про те, що кров його батьків таки виказала себе в науковій теорії нащадків (Ю. Смолич);

2) без досягнення певної мети, з марним наміром, напр.: **Марно** вона трудилася очі, виглядаючи його (Панас

© Н. Ф. Грозан

Мирний); *Тільки даремно генерал про це нагадував* (В. Шкляр).

До другої групи кореляцій зараховуємо детермінанти, що співвідносяться з адвербіальними синтаксемами як виразниками приховано-цільової семантики. Їхнє значеннєве наповнення репрезентоване лексемами, які імпліцитно вказують на наявність наміру, мети дії, але без будь-якої конкретизації. Зазвичай мета дії може бути розкрита лише в широкому контексті або взагалі лишається неексплікованою. Приховано-цільові синтаксеми позначають невідому мету чи намір дії. Можуть бути репрезентовані лексемами *навіщо, нащось, чогось, чомусь* та ін., напр.: *Навіщо узяв у Марії спухлу від плачу дитину – і пішов до primara* (М. Матіос); *Але чомусь дрижали ноги, підгиналися коліна* (М. Трублаїні).

Синтаксеми мети можуть виражати і супровідні значення, зокрема причини. Наприклад, у реченні *Для зменшення витрат* було звільнено 2 тисячі працівників (Галицький кореспондент. – 16.06.2014) синтаксема *для зменшення витрат* може бути трансформована в конструкцію з метою зменшення витрат або *тому що хотіли зменшити витрати*.

У структурі речення *Заради власної безпеки Єреван надав свою територію для російської військової бази і цього літа подовжив термін її перебування на 45 років, а російські прикордонники вже рік охороняють кордон Вірменії* (Дзеркало тижня. – 01.10.2010) синтаксеми *заради безпеки* можна замінити конструкцією *тому що хоче убезпечити себе*. Такі трансформації сприймаємо як можливі для більшості висловлень із синтаксемами мети. Наприклад, у реченні *За порадою, за захистом*

або й просто *посидіти* в його товаристві, відчутися спокійніше, міцніше (Ю. Мушкетик) синтаксеми мети за порадою можна трансформувати в підрядну частину *тому що хотіли отримати пораду* зі значенням причини. Такі приклади демонструють синкретизм лексичного значення синтаксем.

Деякі конструкції можуть одночасно передавати не лише цільову семантику, а й причинову чи допустову, напр.: *У пошуках альтернативного палива більшість підприємств відмовилися від природного газу і вибрали інші альтернативні види палива* (УНІАН. – 17.05.2017); може бути трансформоване в синтаксичну конструкцію з метою знайти альтернативне паливо або шукаючи альтернативне паливо; *Наперекір усьому* таки повернулася, щоб знову рятувати його, щоб знову дивитись на нього закохано... (О. Гончар); має супровідне допустове значення, може бути замінене реченням *Незважаючи на все, таки повернулася, щоб знову рятувати його, щоб знову дивитись на нього закохано...* Варто зауважити, що найчастіше синтаксеми мети є виразниками супровідного значення причини.

Типовим засобом експлікації синтаксем мети є прийменниково-відмінкові конструкції:

1) «для + родовий відмінок», напр.: *Для баласту* вони вантажили в свої трюми монацитовий пісок і вивантажували його в своїх портах; *Для охорони* бухти Лебединого острова залишили патрульну шлюпку (З тв. М. Трублаїні);

2) «задля + родовий відмінок», напр.: *А піде чутка, – задля нагороди* таки мене хтось видасть королю (Л. Костенко); *Задля нього* Ліля ще човгатиме шість років підошвами по

© Н. Ф. Грозан

інститутській підлозі (О. Гончар);

3) «заради + родовий відмінок», напр.: **Заради життя** кожен підпише якусь нікчемну бомажку (В. Шкляр); **Заради виживання** він, як і Кобра, готовий переходити з рук у руки – і не дванадцять разів, а безліч (Ю. Андрухович);

4) «з метою + родовий відмінок», напр.: **З метою** затримання викрадачів машин у регіоні введено план «Перехоплення» (Поступ. – 20.03.2015); **З метою вивчення** ситуації на Солотвинському солеруднику відібрано проби води та проведено огляди (Закарпаття. – 26.09.2016);

5) «ради + родовий відмінок», напр.: **Не раз, ради заздросі**, вона крала, чого в неї не було, а на других бачила (Панас Мирний); **Ідучи на КП, Шура** пообіцяла, що за якусь годину все там влаштує..., а потім прийде до мінометників полуднувати. **Ради** такого **випадку** Хома навіз на вогневу бюргерських качок, запевняючи, що всі вони дикі (О. Гончар);

6) «в / у + знахідний відмінок», напр.: **У розвідку** пішли молоді хлопці (В. Козаченко); **У наступ** рушили вже «беркутівці» (Майдан. – 18.02.2018);

7) «на + знахідний відмінок», напр.: **На штурм** ХОДА знадобилось 17 хвилин (<http://univd.edu.ua/uk/news/3597>); **На практику** за кордон поїхали студенти, що добре володіють англійською (Сьогодні. – 15.04.2014);

8) «під + знахідний відмінок», напр.: **Під будівництво** скандальних висоток було незаконно відведено земельну ділянку вартістю понад 1,5 млн грн (Главком. – 01.08.2018); **Під благословення** слід підходити до священика або єпископа, трохи схиливши голову (Богослов. – 28.01.2019);

9) «по + знахідний відмінок», напр.: **По хліб** шла дитина – трояндно! (П. Тичина); **По малину** вони зайшли в густу хащу (М. Рябчук);

10) «про + знахідний відмінок», напр.: **І про всяк випадок** тримайте невеличку банку бабусиної квашеної капусти в холодильнику (Вікна. – 10.12.2018); **Про запас** треба мати кілька літрів води й аптечку (Телеграф. – 12.04.2004).

Варто зауважити, що активно вживаними є лише перші два різновиди: «для + родовий відмінок» і «з метою + родовий відмінок». Решта прийменників з іменниками в непрямих відмінках зрідка передають значення мети. Деякі з цільових синтаксем, зокрема з прийменниками *по*, *про* та *у / в*, є стилістично обмеженими, функціонують лише в розмовному та художньому стилях. Зрідка вони трапляються в публіцистичних текстах, зазвичай у структурі відносно сталих сполук *по гриби*, *по хліб*, *про всяк випадок* та ін. Синтаксема «ради + родовий відмінок» виявлена в художніх текстах, подекуди як віддзеркалення усного розмовного мовлення. Ця синтаксема відсутня в ділових і наукових текстах. Крім нейтрального значення мети, прийменниково-відмінкова конструкція «ради + родовий відмінок» може мати відтінок урочистості чи присвяти.

До морфологічних засобів вираження цільових синтаксем належать також прислівники *умисно / умисне / зумисне, навмисно / навмисне, на зло, наперекір, напоказ, жартома* та ін., напр.: **Зумисне** не подала жодного звуку, чекала, поки обізвуться по той бік дроту, проте він також мовчав (В. Шкляр); **Тепер умисне** не поспішав вилазити зі сховку, хотів послухати ще (Ю. Мушкетик).

© Н. Ф. Грозьян

Дієприслівники із семантикою прагнення також належать до засобів репрезентації цільових синтаксем, напр.: **Домагаючись відставки сільського голови й переобрання депутатів Троїцької сільської ради, громада зупинила роботи на Гуцулівському газовому родовищі** (Галичина. – 01.04.2014). Дієприслівник зазвичай має при собі залежні слова, що допомагають розкрити значення мети, напр.: **Намагаючись зупинити автомобіль, поліцейські застосували вогнепальну зброю** (Гордон. – 24.05.2018). Дієприслівники зрідка передають значення мети, особливо перебуваючи в позиції детермінантних членів речення.

У межах кожної виокремленої підгрупи можна спостерігати паралелізм корелятив: цільова синтаксема *радісно*, виражена прислівником, може бути трансформована в субстанційну синтаксеми, морфологічно виражену прийменниково-відмінковою словоформою *з радістю*, або вербальну, репрезентовану дієприслівником *радіючи*.

Висновки. Отже, визначення критеріїв семантичної домінанти в детермінантів мети зумовлено низкою внутрішніх і зовнішніх чинників: лексичним наповненням детермінанта; значенням прийменника; фактом одночасного існування двох дій, явищ, подій, одна з яких представлена предикатом висловлення, друга – імплікована детермінантною синтаксемою; синтаксичними відношеннями, встановленими між семантикою прийменниково-відмінкової форми детермінанта і семантикою решти висловлення.

Типовим семантико-синтаксичним корелятом детермінанта мети в українській мові є адвербіальна цільова синтаксема. Семантика цієї

синтаксеми уможливила виділення двох груп кореляцій. Першу групу кореляцій сформувавши автосемантичні детермінанти, співвіднесені з адвербіальною синтаксемою – репрезентантом власне-інтенційної семантики. У межах другої групи найактивнішими є прийменниково-відмінкові конструкції, зокрема для + *родовий відмінок* і з *метою* + *родовий відмінок*.

Перспективними є дослідження детермінантів мети в текстах розмовного та наукового стилів; порівняння їх в кількісному вияві та визначення специфіки уживання в художніх текстах класичної й новітньої літератури.

Список використаних джерел

1. Вихованець І. Р. Грама-тика української мови. Синтаксис [Текст]. Київ : Либідь, 1993. 368 с.
2. Вихованець І., Городенська К. Теоретична морфологія української мови: Академічна грама-тика української мови [Текст]. Київ : Пульсари, 2004. 400 с.
3. Висоцький А. Функціо-нально-синтаксичні сфери означальних прислівників в українській літературній мові [Текст]. Українська мова. 2013. № 2. С. 29–37.
4. Вінтонів М. О. Актуальне членування речення і тексту: формальні та функційні вияви: монографія [Текст]. Донецьк : ДонНУ, 2013. 328 с.
5. Городенська К. Г. Дери-вація синтаксичних одиниць: монографія [Текст]. Київ : Наук. думка, 1991. 192 с.
6. Іваницька Н. Л. Форма-льно-граматична та семантико-синтаксична структура простого речення [Текст]. Вінниця: ВДПУ імені М. Коцюбинського, 2004. 94 с.
7. Ківшик С. В. Прислівники як

© Н. Ф. Грозан

репрезентанти інтенційних відношень у простому ускладненому реченні [Текст]. Рідний край. 2014. № 1 (30). С. 75–80.

8. Малащенко В. П. Свободное присоединение предložно-падежных форм имени существительного в современном русском литературном языке [Текст]. Ростов-на-Дону: Изд-во Рост. ун-та, 1972. 172 с.

9. Межов О. Г. Типологія мінімальних семантико-синтаксичних одиниць: монографія [Текст]. Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. 464 с.

10. Степаненко М. І. Прислівник та інфінітив у функції інтенціонального поширювача семантичної структури простого речення [Текст]. Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного інституту імені В. Г. Короленка. Серія: Філологічні науки. Полтава, 1999. Вип. 2 (6). С. 176–189.

11. Слинко І. І., Гуйванюк Н. В., Кобилянська М. Ф. Синтаксис сучасної української мови. Проблемні питання [Текст]. Київ : Вища шк., 1994. 670 с.

12. Шведова Н. Ю. К спорам о детерминантах: обстоятельственная и необстоятельственная детерминация простого предложения [Текст]. Научные доклады высшей школы. Серия «Филологические науки». 1973. № 5. С. 66–77.

References

1. Vykhovanets, I. R. (1993). Gramatyka ukraïnskoyi movy. Syntaksys [Grammar of the Ukrainian language. Syntax]. Kyiv : Lybid, 368 [in Ukrainian].
2. Vykhovanets, I., Gorodenska K. (2004). Teoretychna morfologiya ukraïnskoyi movy: Akademichna gramatyka ukraïnskoyi movy [Theoretical Morphology of the Ukrainian

Language: Academic Grammar of the Ukrainian Language]. Kyiv : Pul'sary, 400 [in Ukrainian].

3. Vysotskyj, A. (2013). Funktsional'no-syntaksychni sfery oznachaľnykh pryslivnykiv v ukraïnskij literaturnij movi [Functional-syntactic spheres of meaningful adverbs in Ukrainian literary language]. Ukraïnska mova. [Ukrainian language], 2, 29–37 [in Ukrainian].

4. Vintoniv, M. O. (2013). Aktual'ne chlenuvannya rechennya i tekstu: formalni ta funkcionni vyvavy [Topical Articulation of Sentence and Text : Formal and Functional Imagery]. Donetsk : DonNU, 328 [in Ukrainian].

5. Gorodenska, K. G. (1991). Deryvatsiya syntaksychnykh odynyts [Derivation of syntactic units]. Kyiv: Nauk. dumka, 192 [in Ukrainian].

6. Ivanytska, N. L. (2004). Formal'no-gramatychna ta semantyko-syntaksychna struktura prostogo rechennya [Formal-grammatical and semantic-syntactic structure of a simple sentence]. Vinnytsya: VDPU imeni M. Kotsyubynskogo, 94 [in Ukrainian].

7. Kivshyk, S. V. (2014). Pryslivnyky yak reprezentanty intentsijnykh vidnoshen' u prostomu uskladnenomu rechenni [Adverbs as representatives of intentional relations in a simple complicated sentence]. Ridnyj kraj. [Homeland], 1 (30), 75–80 [in Ukrainian].

8. Malashchenko, V. P. (1972). Svobodnoe prisoedinenie predložno-padezhnykh form imeni sushchestvitelnogo v sovremennom russkom literaturnom yazyke [Free accession of prepositional and case forms of a noun in modern Russian literary language]. Rostov-na-Donu : Izd-vo Rost. un-ta, 172 [in Russian].

9. Mezhev, O. G. (2012). Tipologiya minimal'nykh semantyko-syntaksychnykh odynyts [Typology of minimal semantic-

© Н. Ф. Грозьян

syntactic units]. Luts'k : Volyn. nats. un-t imeni Lesi Ukrayinky, 464 [in Ukrainian].

10. Stepanenko, M. I. (1999). Pryslivnyk ta infinityv u funktsiyi intentsial'nogo poshyryuvacha semantychnoyi struktury prostogo rechennya [Adverb and infinitive in the function of the intentional spreader of the semantic structure of a simple sentence]. Zbirnyk naukovykh prats Poltavskogo derzhavnogo pedagogichnogo instytutu imeni V. G. Korolenka. Seriya: Filologichni nauky. [Collection of scientific works of Poltava State Pedagogical Institute named after V. G. Korolenko. Series : Philological Sciences]. Poltava, Vyp. 2 (6), 176–189 [in Ukrainian].

11. Slyn'ko, I. I., Gujvanyuk ,

N. V., Kobylyans'ka, M. F. (1994). Syntaksys suchasnoyi ukrayins'koyi movy. Problemni pytannya [Syntax of Modern Ukrainian. Problematic questions]. Kyiv : Vyshcha shk., 670 [in Ukrainian].

12. Shvedova, N. Yu. (1973). K sporam o determinantakh: obstoyatelstvennaya i neobstoyatelstvennaya determinatsiya prostogo predlozheniya [To disputes about determinants: circumstantial and non-circumstantial determination of a simple sentence]. Nauchnye doklady vysshey shkoly. Seriya «Filologicheskie nauki». [Scientific reports of higher education. Series «Philology»], 5, 66–77 [in Russian].

SEMANTIC-SYNTAXIC CORRELATES OF GOAL DETERMINANTS

N. F. Grozyan

Abstract. *In the context of the newest linguistic trends, it is important to study the determinants as independent spreaders of the sentence. The relevance of the research is due to the need to analyze the semantic-syntactic basis of goal determinants in modern Ukrainian.*

The main approaches concerning the correlation of such concepts as goal determinants and adverbial target syntaxemes were analyzed in the paper. Minimal semantic-syntactic units (target syntaxes) express the purpose of an action or process, indicate the phenomena for which the action takes place. The statements with the goal determinants envisage the connection between two situations. The determinant part is called the determining factor, the non-determinant part – the predetermined factor. A typical semantic-syntactic correlate of goal determinant is the adverbial target syntaxemes. The semantic range of the adverbial target syntaxemes makes it possible to form two large groups of correlations.

The first group was formed by determinants correlated with self-target and anti-target syntaxemes. The second group includes determinants that correlate with adverbial syntaxemes as expressors of hidden-target semantics. Hidden-target syntaxemes indicate an unknown purpose or intent. Can be represented by tokens of навіщо, нащо, чого, чомусь etc. Some syntactic constructions can convey not only the target semantics at the same time, but also the causal or valid ones.

A typical means of explaining a target's syntax is the prepositional-case constructions. The constructions «для + родовий відмінок», «завдя + родовий відмінок» and «з метою + родовий відмінок» are often used. Morphological means of expressing target syntaxemes include adverbs: умисно / умисне / зумисне, навмисно / навмисне, на зло, наперекір, напоказ, жартома etc.

© Н. Ф. Грозьян

Thus, the definition of semantic dominance criteria in goal determinants is conditioned by a internal and external factors: lexical filling of the determinant; the meaning of the preposition; the fact of the simultaneous existence of two actions, phenomena, events, one of which is a predicate of the utterance, the other implied by a determinant syntaxemes; syntactic relations and the semantics of the expression.

Key words: goal determinant, correlation, target syntaxema, semantic-syntactic relations, secondary part of the sentence, representative.